

Habilitációs értekezés tézisei

Sportoló campus - eredményes hallgató?

Az intézményi hatás szerepe a hallgatói sportolásban

Dr. Kovács-Nagy Klára

DEBRECENI EGYETEM

Humán Tudományok Doktori Iskola

Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program

Debrecen, 2020

Az értekezés célkitűzése, a téma körülhatárolása

Értekezésünkben a sportolás és tanulmányi eredményesség összefüggéseit tárjuk fel, a vizsgálat középpontjában a sportolás áll kétféle megközelítésmódban. A kutatásnak két célkitűzése van: (1) feltárja a társadalmi, szocializációs, intézményi és egyéni tényezők befolyásoló szerepét a hallgatók sportolási szokásaiban Magyarországon az Észak-alföldi, erdélyi és partiumi, kárpátaljai, vajdasági és felvidéki felsőoktatási intézményekben különös tekintettel a sportolás intézményhez kötődő formáira. Ennek keretében fontosnak tartjuk megvizsgálni az esetleges különbségeket és hasonlóságokat az egyes földrajzi térségeket tekintve az intézményi sportolási szokásokban és az ezeket befolyásoló tényezőkben. Ebben a kontextusban maga a sportolás egy eredményességi mutató, hiszen nélkülözhetetlen eleme az (élet-hosszig tartó) egészségtudatos életmódnak. A kutatás második fontos célkitűzése, hogy (2) megvizsgálja a sportolási formák (verseny-, szabadidő-, egyéni vagy csapat-, intézményi keretek között végzett sport) és a tanulmányi eredményesség különböző dimenzióinak összefüggéseit. Az értekezés fő kérdése hogy mik az intézményi sportmilió azon dimenziói, amelyek hatással vannak a hallgatók sportolási aktivitására valamint tanulmányi eredményességére. Milyen különbségeket fedezhetünk fel intézményenként a sportolás gyakoriságát, a sportinfrastruktúra, -rendezvények és -programok látogatottságát tekintve? Mely tényezőknek lesz befolyásoló szerepe a hallgatók sportolására térségenként? Képes-e felülmúlni az intézményi sportmilió a társadalmi háttérből fakadó és sportszocializációs hátrányokat?

A kutatás fő hipotézise, hogy a vizsgált térség diákjainak változó sportolási szokásaiban egyrészt társadalmi egyenlőtlenségek játszanak szerepet, másrészt a sporthoz kapcsolódó intézményi tényezők, azaz a sportmilió is befolyásoló szereppel bír, sőt akár képes felülmúlni a szocio-kulturális hátrányokat.

Kutatásunk második fő kérdése, hogy milyen hatással vannak az egyes sportolási formák (gyakoriság, szervezeti forma, sportág, intézményhez kötődő jelleg) a diákok tanulmányi eredményességére. Kérdésünk, hogy a sportolási szokások Hogyan befolyásolják az intézményi sportolási formák, azaz a sportolói integráltság a tanulmányi teljesítményt? Az intézményi integrációs elmélet alapján azt feltételeztük, hogy különbséget találunk azon hallgatók között, akik részt vesznek egyetemi sportrendezvényeken, használják az intézményi sportinfrastruktúrát: az egyetemen belüli sportolók magasabb fokú integrációja, amit sportolói integráltságnak neveztünk el, intézményi beágyazódása a perzisztencia és eredményesség

magasabb fokával jár együtt, míg akik nem vesznek részt ilyen módon az egyetemi sportban, azok kevésbé eredményesek.

Az egyetemi keretek között végzett sportolás és az ezeket meghatározó tényezők vizsgálatának relevanciáját támasztja alá az a tény, hogy e korosztályt tekintve a hallgatókat tudjuk a legkönnyebben elérni a rendszeres testedzés számára, hiszen a felsőoktatás a számukra még egy utolsó lehetőséget ad a szervezett keretek között zajló sportolásra. A munkavállaláshoz képest a tanulmányok folytatása olyan viszonylag rugalmas időbeosztással jár (természetesen szaktól függően), amibe még könnyebben beépíthető a rendszeres sportolás, így az erre való nevelés is formális keretek között. A felsőoktatási intézmények részéről elsősorban a szabadidős sportolási lehetőségek biztosítása jelenik meg célként, hiszen a hallgatók többsége, aki sportol, rekreációs céllal, tanórán kívüli tevékenységként végzi ezt, a felsőoktatási intézmények pedig könnyebben tudnak megfelelő választ adni a hallgatók által megfogalmazott sportolási igényekre. Ezen a területen sok pozitív folyamat indult el, de még mindig azt láthatjuk, hogy ezek a szabadidős programok, kezdeményezések sok hallgatóhoz nem jutnak el, vagy nem foglalkoznak velük, így a hallgatók jelentős részének életmódját inaktivitás jellemzi. A felsőoktatási intézmények egyik legfontosabb feladata ezen a területen, hogy a szabadidősport-programok és események tervezésénél figyelembe vegyék a hallgatói igényeket. A felsőoktatási intézmények szerepe és jelentősége kiemelkedő a hallgatók pozitív attitűdjeinek kialakításában és fenntartásában a sport iránt. A fiatal és gyermekkorban szerzett fizikai aktivitáshoz, illetve sporthoz kapcsolódó pozitív attitűdök hozzájárulnak az élethosszig tartó aktív életmódhoz.

Kutatásunk egyik sajátossága, hogy egy több országot magába foglaló régió hallgatóinak sportolási szokásait vizsgálja, célul tűzve ki az esetleges különbségek feltárását, de figyelembe veszi, hogy az érintett országok vizsgált térségeinek történelme erőteljesen összefonódik. A magyarországi Észak-alföldi régió fontos sajátossága, hogy országos szinten is a legmagasabb a hátrányos helyzetű felvett hallgatók aránya, különösen a Debreceni Egyetemen, mivel a térségben született hátrányos helyzetű diákok döntő többsége ugyanebben a régióban lévő felsőoktatási intézményben tanul tovább. Az Észak-alföldi régió egyben határmenti térség, Partium részét képezi. Partium három ország — Magyarország, Románia és Ukrajna — határai mentén helyezkedik el, három rendszerváltó országot és társadalmat köt össze, amelyek közül kettő az Európai Unió tagja. A kárpátaljai és az észak-erdélyi szegmensekben ugyanakkor jelentős számú magyarság él, ami szintén erős kapocs a három rész között. A térség felsőoktatási intézményeit vizsgáló kutatási eredmények rávilágítottak

arra, hogy a partiumi hallgatók regionális összehasonlításban is hátrányosabb helyzetűek. Kutatásunkban azonban fontosnak tartottuk kiterjeszteni adatfelvételünket a többi határon túli térség, elsősorban kisebbségi magyar, illetve magyar hallgatókat tömörítő intézményeivel annak érdekében, hogy minden kisebbségi magyar közösség felsőoktatásáról képet kapjunk, hiszen ezek a régiók egykor szintén összetartoztak. Napjainkban közös pont ezekben az országokban a rendszerváltás okozta sokk, mely újfajta társadalmi, gazdasági, politikai berendezkedést vont maga után, átalakítva a különböző alrendszereket, így a sport, az oktatás, s ezen belül a testnevelés oktatásának és a felsőoktatás alrendszerét is. Mindezen folyamatok hatására növekedtek az egyes társadalmi csoportok esélykülönbségei a rendszeres sportolás tekintetében. Ezért fontos feltárni, hogy a vizsgált régiókban milyen szerep jut a testedzésnek a hallgatói életmódban és eredményességben, valamint a különböző sportolási szokásokat milyen tényezők befolyásolják.

A kutatási kérdések legfontosabb elméleti hátterét a Pascarella és Terenzini által megfogalmazott intézményi hatás elmélete és környezeti modelljei adják, melyhez szorosan kapcsolódik a szintén általuk megfogalmazott intézményi integráció. Az intézményi hatás azokat a tényezőket vizsgálja, melyek befolyásolják a hallgatók változását a felsőoktatási évek alatt elsősorban a tanulmányi eredményességre és a sikeres diplomaszerezésre vonatkozóan. Kutatásunkban is azokat az intézményi erőforrásokat kutatjuk, melyek hatással lehetnek a hallgatók sportolási szokásaira: sportszervezeti jellemzők, célok, sporttal kapcsolatos magatartásminták, értékek, attitűdök (kampuszkörnyezet), sportszolgáltatások (programok, események), infrastrukturális feltételek, illetve személyi tényezők a sportra vonatkozóan. Mindezek a fizikai, szubjektív és személyi tényezők együttesen alkotják az intézményi sportmiliőt, ami a sportolás fontosságával, szerepével kapcsolatos értékeket, magatartás- és cselekvési mintákat, attitűdöket közvetít az adott intézmény hallgatói felé, s lehetőséget biztosít a sportolás különböző formáira. Ily módon dolgozatunkban az intézményi sportmilió jelenti az intézményi hatást. A szervezeti jellemzőket interjúk segítségével tártuk fel, kvantitatív kutatás keretében pedig az intézményi programokon való részvétel, infrastruktúra használata, az ezekkel való elégedettség, a sportoláshoz kapcsolódó kontextuális (intézményi) szintű változók, az intézményekhez kötődő személyek sportolásának befolyásoló szerepét vizsgáljuk.

A tanulmányi eredményességre és perzisztenciára vonatkozóan témánk szempontjából a legfontosabb értelmezési keretet Pascarella és Terenzini, valamint Tinto integrációs modellje adja. Eszerint a kitartás vagy a lemorzsolódás melletti döntésben leginkább az intézményen

belüli akadémiai és szociális interakciók játsszák a legfontosabb szerepet. Az egyetemi sportközösségek, sportrendezvények is ilyen lehetőséget adnak az intézményi integrációra, beágyazódásra, így az elmélet alapján az intézményi sportolási lehetőségek használatát sportolói integráltságnak neveztük el. Minél gyakrabban vesz részt egy hallgató intézménye által szervezett sporteseményeken, s használja sport-infrastruktúráját, annál nagyobb sportolói integráltságra tesz szert.

A fenti célkitűzésekhez és kutatási kérdésekhez kapcsolódóan a következő hipotéziseket állítottuk fel:

H1: Minél sportosabb kampusz környezet veszi körül a hallgatót, annál gyakrabban fog sportolni, s ez képes felülmúlni a társadalmi, illetve sportszocializációs háttérből fakadó hátrányokat.

H2: Az olyan egyetemi/főiskolai oktató ismerete, akivel sportról, egészséges életmódról lehet beszélgetni, a sportoló hallgatótársak, illetve az intézményi sportolási lehetőségek minél gyakoribb használata és az ezekkel való elégedettség mint az intézményi sportmilió dimenziói pozitívan befolyásolják a sportolás gyakoriságát a társadalmi, habituális és spatszocializációs háttér hatásának kiszűrése után is.

H3: Az intézményi sportmilió mellett a sportolás magatartás-szabályozása mint individuális tényező típusai közül a belső szabályozás növeli, a külső, amotivációs és bevetített szabályozás pedig csökkenti a sportolás gyakoriságát.

H4: A rendszeresen sportolók jobb eredményeket érnek el a tanulmányi eredményesség dimenzióiban és a perzisztenciában, mint a ritkán vagy nem sportolók, s a rendszeres sportolásnak pozitív hatása van a társadalmi háttér kontrollálása mellett.

H5: Minél gyakrabban vesz részt egy hallgató egyetemi sportrendezvényen, programokon, illetve használja annak sportinfrastruktúráját (nagyobb a sportolói integráltsága), annál perzisztensebb és eredményesebb lesz minden dimenzióban.

H6: Az anyagi juttatások mellett sportoló sportklubtagok kevésbé eredményesek és perzisztensek, így ennek a státusznak negatív hatása van, viszont nagyobb arányban terveznek külföldi tanulmányokat, mint az önkéntes és nem sportegyesületi tagok.

Korábbi kutatásainkban, köztük a doktori értekezésben (2012-es és 2015-ös adatfelvételek adatbázisait elemezve) már vizsgáltuk a hallgatók sportolási szokásait befolyásoló tényezőket, illetve a sportolás hatását a tanulmányi eredményességre. A disszertációban rávilágítottunk

arra, hogy az élménykereső versenysportolók, a rendszeres, rekreációs szabadidő-sportolók és az alkalmi, társak kedvéért sportolók közé tartozást összesen két közös tényező befolyásolja: a nem és az intézmény országa (Magyarország vagy Románia). A társadalmi háttér hatására vonatkozó elemzések azt a meglepő eredményt mutatták, hogy egyik klasszikus, osztályspecifikus társadalmi háttérváltozónak sincs szerepe a hallgatók sportolási szokásaiban. A versenysportolást a sportoló szülők, testvérek, legjobb barát és középiskolai tanár(ok) mint követendő példák valószínűsítették még. A rendszeres, rekreációs szabadidő-sportolók közé nagyobb eséllyel került be egy vallásos, közösségorientált vagy sportos-elitista, civil kezdeményező milióvel, sportoló partnerrel és legjobb barátal/barátokkal jellemezhető hallgató, míg az alkalmi sportoláshoz az egyetemi oktatók sporttevékenysége járult hozzá.

Disszertációnk összegzésében további kutatási irányként megfogalmaztuk a felsőoktatási intézményi környezet, tényezők, valamint a társadalmi tőke szerepére vonatkozóan az egyetemi, főiskolai sportos kapcsolatháló vizsgálatának igényét. Jelen dolgozat fő kérdései és eredményei ezekhez a témakörökhöz kapcsolódóan arra keresték a választ, hogy a társadalmi, szocializációs tényezőkön túl milyen habituális, individuális, s elsősorban intézményi (szocializációs) tényezők befolyásolják a sportolás gyakoriságát, illetve korábban nem vizsgált, felsőoktatáshoz kapcsolódó formáit, valamint a főként az intézményi keretek között végzett sportolási formák mint társadalmitőke-növelő tevékenységek hogyan hatnak a tanulmányi eredményesség újszerűen mért dimenzióira. A társadalmi és szocializációs tényezők hatásának vizsgálata azért indokolt, mert 2012-höz képest egy teljesen új és több szempontból, generációs megközelítésben is más hallgatói bázis jellemzi a régió felsőoktatását. Kérdésünk, hogy az intézményi sportmilió képes-e felülmúlni az esetleges társadalmi és szocializációs hátrányokat.

Az értekezés több szempontból is túlmutat a korábbi vizsgálatainkon legújabb, 2019-es, az anyaországban és a határon túli térségekben, azaz öt országban megvalósult hallgatói kérdőíves kutatásunk adatbázisát felhasználva. A disszertációhoz képest a klasszikus társadalmi háttérváltozók mellett feltártuk az eddig nem vizsgált hallgatói habitus és az egyetemi, főiskolai sportszocializációs tényezők szerepét, s teljesen újszerűnek számít az elméleti háttérben és az empirikus elemzésekben az intézményi hatás vizsgálata kvantitatív, valamint kvalitatív módszerekkel egyaránt, illetve az individuális szint (a testedzés magatartás-szabályozásának) beemelése is. A sportos intézményi tényezők hatásához kapcsolódóan feltártuk a fizikai, szervezeti, konstruált környezeti és személyi tényezők,

valamint a kampuskörnyezet szerepét, s intézményenként is összehasonlítottuk a hallgatók sportolási formáit. Az intézményi különbségeket hazai és határon túli egyetemeken, főiskolán készített interjúkból nyert információkkal magyaráztuk. Bevezettük az **intézményi sportmilió** fogalmát, mely szintén névumnak számít. Így egyszerre tudtuk vizsgálni a társadalmi, demográfiai, habituális, szocializációs, intézményi és individuális tényezők hatását, amelyre eddig még nem került sor a hazai és nemzetközi szakirodalomban, noha a legfontosabb további kutatási irányként fogalmazódott meg a doktori értekezésben.

Fontos kiemelnünk, hogy disszertációnkban a sportolási szokások mentén elkülönített csoportokat határoztunk és vizsgáltunk meg függő és magyarázó változóként, jelen munkában a legfontosabb kérdéskör a sporttevékenység különböző formái, gyakorisága mint függő változó, s ezúttal régióként is feltártuk a befolyásoló tényezők hatásait, ami differenciált képet nyújt az egyes határon túli térségekben és az anyaországban lévő regionális és társadalmi különbségekről. Korábbi munkánkban nem kapott szerepet az intézményi sportolási formák jellemzőinek és hatásának feltárása. Az intézményi hatás elméleti koncepciójának egyedi, sportolásra vonatkozó értelmezésének megfelelően ezt a hiányt is pótoltuk jelenlegi munkánkban, illetve tettük kutatásunk fő kérdéskörévé.

Doktori értekezésünkben azonosítottuk a rendszeresen sportoló hallgatói csoportok (verseny- és szabadidő-sportolók) kiemelkedő tanulmányi eredményességét, ugyanakkor egyrészt az eredményességet más értelmezési keretben vizsgáltuk, másrészt az intézményi és közösségi sportolási formák hatása feltáratlan maradt. A tanulmányi eredményességre vonatkozóan ki kell emelnünk a disszertációhoz képest új elméleti pillér (az intézményi integráció) alkalmazását, ami a lemorzsolódás-kutatás kapcsán került a figyelmünk középpontjába mint a benmaradás és a perzisztencia alapvető prediktora, s ennek mintájára bevezettük a sportolói integráltság fogalmát. Emellett eddig nem vizsgált mutatók kerültek be az elemzésbe (tanulmányi önértékelés, külföldi tanulmányi tervek), míg a korábban csupán egy indexben alkalmazott dichotóm változókként (tanulmányi többletmunka, tanulmányok melletti elköteleződés, kitartás) vizsgált eredményességi indikátorokat egyenként és ezek részleteiben is összevetettük a sportolási formákkal. Ez utóbbi tanulmányi teljesítményt mérő skálák nélkülözhetetlenek, ha a felsőoktatásban tanulók eredményességét akarjuk meghatározni, így az eredményesség ilyen módon történő mérése és összefüggéseinek vizsgálata a sportolási szokásokkal a disszertációban megfogalmazott hiányosságokat hivatott pótolni. Megalkottuk a **sportolói integráltság** fogalmát, melynek dimenziói az intézményi sportinfrastruktúra használatának és sportprogramok látogatásának gyakorisága. Ez utóbbi tényezők adják a

legfontosabb, az intézményi integráció elméletéhez, illetve intézményi hatáshoz kapcsolódó empirikus újdonságot a tanulmányi eredményesség és a sportolási szokások összefüggéseinek kérdéskörében.

Az alkalmazott módszerek

Az elemzésekhez a PERSIST 2019 kutatás adatbázisát használtuk fel. A kérdőíves vizsgálat 2018-2019-ben zajlott Magyarországon az Észak-alföldi, továbbá négy határon túli térség (Felvidék, Kárpátalja, Vajdaság, Erdély és Partium) elsősorban kisebbségi magyar tannyelvű felsőoktatási intézményeinek hallgatói körében. A következő intézmények hallgatói képezték a kutatás célcsoportját: Debreceni Egyetem, Debreceni Református Hittudományi Egyetem, Nyíregyházi Egyetem, Babes-Bolyai Tudományegyetem és kihelyezett tagozatai, Emanuel Egyetem, Nagyvárad Állami Egyetem, Partiumi Keresztény Egyetem, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Munkácsi Állami Egyetem, Ungvári Nemzeti Egyetem, Konstantin Filozófus Egyetem Nyitra, Selye János Egyetem, Révkomárom, Újvidéki Egyetem, Újvidék és Szabadka. A célpopuláció másodéves BA/BSc vagy osztatlan képzésben résztvevő másod- vagy harmadéves hallgatók voltak. A magyarországi minta kvótás és a karokra, a képzés területére, valamint a finanszírozási formára reprezentatív. A határon túli intézményekben törekedtünk a valószínűségi mintavételre, és a hallgatókat csoportosan egyetemi/főiskolai kurzusokon kerestük fel ugyanezek az évfolyamokon. A kis létszámú magyar tannyelvű és nagy létszámú vegyes intézmények esetében teljeskörű lekérdezésre törekedtünk a magyar hallgatók körében, míg a nagy létszámú magyar tannyelvű intézményekben igyekeztünk minden képzési területről arányosan adatokat gyűjteni. A minta teljes elemszáma 2005 fő.

Kutatásunkban több kérdéssel mértük fel a hallgatók sportolási formáit. Ezek közül a legfontosabb kérdéskör (függő változónk) a sportolás gyakorisága. A sportolás szintjét és szervezeti formáját azzal a kérdéssel vizsgáltuk, hogy tagja-e sportegyesületnek, klubnak, s körükben is a legmagasabb szintet jelöli, ha igen és fizetséget kap érte. Megkérdeztük, hogy milyen sportágat űznek a leggyakrabban, a válaszokból sportágtípusokat hoztunk létre, s ezeket összevonva külön vizsgáltuk a csapat- és egyéni sportokat végzőket.

Bourdieu tőke- és habituselméletéhez kapcsolódóan térségenként vizsgáltuk meg a kulturális (szülők iskolai végzettsége), gazdasági tőke (objektív, relatív és szubjektív anyagi helyzet), illetve más társadalmi-demográfiai háttérváltozók (nem, nemzetiség, 14 éves kori lakóhely településtípusa, szülők munkaerő-piaci státusza) hatását a sportolási szokásokra. Az

elmélethez kapcsolódóan két sportszocializációs ágens szerepét is vizsgáltuk: megkérdeztük, hogy szüleivel szerveztek-e rendszeresen közös sportprogramokat, illetve van-e olyan (nem egyetemi) barátja, akivel együtt szokott sportolni. A habituselmélethez kapcsolódóan a kérdőív adta lehetőségek által igyekeztünk minél szélesebben megragadni a hallgatói életmód egyes dimenzióit. A habituscsoportok meghatározásához K-szemponútú klaszterelemzést végeztünk, melynek eredményeként három hallgatói habituscsoportot kaptunk: 1. magányos, passzív (640 fő), 2. közösség- és szórakozásorientált (847 fő), illetve 3. művelődő, kultúrafogyasztó habituscsoport (442 fő).

Az első csoportba tartozó *magányos, passzív* habitussal jellemezhető hallgatók a legkevésbé élnek közösségi életet online vagy személyes találkozások révén, nem jellemző rájuk az olvasás, s igen ritkán vagy soha nem járnak kulturális eseményekre, intézményekbe, különösen art moziba, színházba, múzeumba, de a művészfilm-nézés is meglehetősen ritka, akárcsak a sportprogramok látogatása vagy vallási, hitéleti tevékenység. A második csoportba tartozó hallgatók habitusának jellemző vonása, hogy a leggyakrabban járnak a hallgatói életmódhoz szorosan kapcsolódó szórakozóhelyekre, szeretnek minél több időt együtt tölteni a barátaikkal vagy olyan tevékenységekben részt venni, amik tipikusan közösségben vagy társasággal zajlanak, mint a vallási, hitéleti vagy éppen sportos programok, de rájuk a legjellemzőbb, hogy valamilyen képzésben vesznek részt, így *közösség- és szórakozásorientált* habituscsoportnak neveztük el. A számítógépes játékok és szörfözés a neten körükben a legkedveltebb tevékenységek. Ha olvasnak, akkor legjellemzőbben a szórakoztató irodalmat választják, klasszikus zenét ritkábban hallgatnak, koncertre pedig ennél is ritkábban járnak. A kulturális intézmények közül a leggyakrabban a könyvtárat látogatják, s legritkábban art moziba mennek. A harmadik, *művelődő, kultúrafogyasztó* habituscsoport tagjaira a leginkább jellemző, hogy olvasnak (leginkább szépirodalmat), koncertre járnak, a leggyakrabban vesznek részt klasszikus koncerten és hallgatnak is komoly zenét otthon, néznek művészfilmeket a másik két csoport tagjaihoz képest, illetve a legrendszeresebben látogatnak kultúraközvetítő intézményeket. Ezek közül is a színház, a múzeum és az art mozi emelkedik ki. A társasági, szórakozáshoz, bulizáshoz kapcsolódó tevékenységek végzése kevésbé jellemző rájuk, mint az előző habituscsoport tagjaira, a társas interakciókat jellemzően online közösségi oldalak révén végzik, mintsem személyesen találkoznának a barátaikkal.

Az intézményi hatás vizsgálatához megkérdeztük a hallgatókat, hogy milyen gyakran használják az intézményük sport-infrastruktúráját (fizikai környezet) és vesznek részt

egyetemi sportprogramokon, rendezvényeken (szervezeti háttér), illetve mi a véleményük, mennyire elégedettek az intézményük által nyújtott sportolási lehetőségekkel (konstruált környezet). Az emberi erőforrásra koncentráló modellekhez (személyi tényezőkhöz) kapcsolódóan azt néztük meg, hogy van-e a válaszadónak olyan oktatója, akivel sportról, egészséges életmódról tud beszélni, illetve hallgatótársa, akivel együtt szokott sportolni. A kampuszkörnyezetet kontextuális kari/intézményi szintű változókkal mértük, melyeket a sportolás gyakoriságából, a sportprogramok látogatásából és a sportinfrastruktúra használatából hoztunk létre úgy, hogy megnéztük az intézmény átlagát, s ezt hozzárendeltük az adott intézmény hallgatójához. Mivel a Debreceni Egyetem egy monstrum intézménynek számít a többihez képest, ahol nem beszélhetünk egységes intézményi hatásról, ráadásul minden kampusznak önálló sportinfrastruktúrája van, ezért minden kampuszt külön elemeztünk.

Individuális szintű magyarázó tényezőként a Magatartás-szabályozás a Testedzésben Kérdőívet (Behavioral Regulation in Exercise Questionnaire-2 (BREQ-2)) használtuk fel elemzéseinkhez. A kérdésblokkot faktorelemzésnek vetettük alá, s három faktort kaptunk: belső, identifikált, amotivációs és külső, valamint bevetített szabályozás.

A tanulmányi eredményességet számos kérdéssel, komplex módon, öt dimenzióban vizsgáltuk: vett-e részt vagy tervez-e külföldi tanulmányokat, tanulmányi önértékelés, többletmunka, tanulmányok melletti kitartás (perzisztencia). Ezeket az indikátorokat egy 0-5 fokú indexszé vontuk össze, melyet 0-100 fokú skálává kódoltunk át: tanulmányi önértékelés (0 átlag alatt, 1 átlag fölött), külföldi tanulmányok végzése, terve (0 nem, 1 igen), perzisztencia (0 átlag alatt, 1 átlag felett), tanulmányi többletmunka (0 átlag alatt, 1 átlag felett).

A kvalitatív kutatás keretében strukturált interjúkat készítettünk hazai és négy határon túli térség 14 felsőoktatási intézményében (15 db) a 2017/2018-as tanévben. A következő intézményekben készültek az interjúk: Debreceni Egyetemen (három fővel), a Nyíregyházi Egyetemen, a DRHE Kölcsey Ferenc Tanítóképző Karán, a Partiumi Keresztény Egyetemen, a Babes-Bolyai Tudományegyetemen (Kolozsvár), a BBTE kézdivásárhelyi és sepsiszentgyörgyi kihelyezett tagozatain ugyanazzal a személlyel, a Munkácsi Állami Egyetemen, az Ungvári Állami Egyetemen, a Nagyváradi Állami Egyetemen, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán (Beregszász), a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemen (Marosvásárhely), az Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű

Tanítóképző Karán (Szabadka) és a Selye János Egyetemen (Révkomárom) (egy-egy fővel) magyar, angol és ukrán nyelven.

A vizsgált intézményeket négy típusba soroltuk a sporthoz való viszonyuk, a sport és testnevelés intézményben betöltött szerepe alapján: 1. versenysport-orientált, 2. a sport révén közösségteremtő, 3. testnevelés-fókuszú és 4. testkultúra-minimalizáló intézmények. Az első intézménytípusba azok az egyetemek kerültek, ahol a versenysportnak, sportolóknak, sporteredményeknek nagyon fontos szerepe van az intézmények életében, imázsában, sportkoncepciójában. Legtöbb esetben önálló egyesülettel és/vagy csapatokkal rendelkeznek, rendszeresen indulnak régiós, országos, akár nemzetközi versenyeken (ez egyébként más típusba tartozó intézményeknél is tapasztalható, akárcsak az, hogy a közösségteremtő szabadidősport-rendezvényekre és a testnevelés szervezésére is komoly energiákat fordítanak, de a többiekhez képest a versenysport szerepe kiemelkedő az e csoportba tartozó egyetemek sportéletében). A közösségteremtő intézmények esetében a testnevelés órákat és a sporteseményeket, programokat elsősorban a hallgatói közösségek (új)építése, a hallgató-hallgató, hallgató-oktató kapcsolatok ápolása, javítása céljából szervezik, miközben fontos célként jelenik meg emellett az élethosszig tartó egészségtudatosságra való nevelés is a közös játék, élmények szerzése révén. A testnevelés-fókuszú intézmények kevesebb hangsúlyt fektetnek a sportrendezvények, programok szervezésére, fő profiljuk a kötelező testnevelés órák megszervezése és lebonyolítása az intézmény minden hallgatója számára. Továbbá azon szakok esetében, ahol a kurikulum tartalmaz mozgásos tevékenységekhez kapcsolódó kurzusokat, ezek szakmai (elméleti és gyakorlati) háttérét biztosítják, sőt legtöbb esetben nagyon komoly hangsúlyt fektetnek ezekre a képzésekre (testnevelés és sporttudományi, óvopedagógia és tanító szakok). A testkultúra-minimalizáló típusba tartozó intézmények életében egyáltalán nem jelenik meg a sport, a fő céljuk, hogy a kötelező minimumot, azaz a testnevelés órák megtartását, teljesítsék.

Az interjúkban a következő kérdéskörök fogalmazódtak meg: társadalmi, intézményi tényezők (intézményi háttér; szabályzat a testneveléssel kapcsolatban; hallgatói sport; rendezvények, programok; a hallgatók egészségi és edzetségi állapota; kötelező testnevelés szigorítása); ökológiai tényezők (infrastruktúra, felszerelés); gazdasági tényezők (költségek, források, ösztöndíjak, bevételek); személyi tényezők (testnevelő tanárok, óraadók szakmai jellemzői, feladatai, elvárások); jövőtervek.

A kutatás eredményei

A vizsgált térségeket összehasonlítva elemzéseinkből azt láthatjuk, hogy a magyarországi hallgatók sportolnak a leggyakrabban, s ezzel párhuzamosan körükben van a legtöbb rendszeresen sportoló, hasonló eredményt kaptunk a szlovákiai és kissé kevesebbet az ukrainai, illetve szerbiai hallgatók esetében. A legritkábban a romániai hallgatók végeznek sporttevékenységet, ami együttjár azzal, hogy itt található a legnagyobb arányban nem sportolók. Az egyetemi sportinfrastruktúra használatát és sportprogramokon való részvételt vizsgálva a kárpátaljai hallgatók érték el a legmagasabb pontszámokat. A szervezeti formában végzett sporttevékenység szintén a kárpátaljai és a magyarországi hallgatókra a legjellemzőbb: az előbbieik körében felülreprezentált az anyagi juttatással járó sportklubtagok aránya, míg a magyarországi hallgatók körében pedig azok, akik ezért nem kapnak anyagi támogatást. A fizetség mellett versenysportolók kiemelkedő arányát Kárpátalján zömmel az ungvári egyetemisták adják. A romániai válaszadók jelentős többsége nem tagja sportkörnek, klubnak, egyesületnek.

A sportolás motivációs hátterét vizsgálva azt láthatjuk, hogy a magyarországi hallgatókra a legjellemzőbb a belső, identifikált szabályozás, az örömforrásként megélt sportolás, s legkevésbé jellemzi ez az ukrainai és romániai hallgatókat. Ezzel párhuzamosan jóval inkább jellemzőbb az amotivációs és külső motivációs szabályozás a kárpátaljaiakra. Azt láthatjuk tehát esetükben, hogy akik nem sportolnak, azokat nagyrészt nem érdekli, vagy nem tartja fontosnak, értékesnek a sportolást, illetve a sportolók körében a külső motiváció - például a kötelező extrakurrikuláris szakkörön való részvétel - játszik lényeges szerepet.

Eredményeink rávilágítottak arra, hogy a sportolási szokásokban jelentős szocio-kulturális és habituális különbségek vannak: a rendszeres sportolás egyértelműen a magas státuszú, valamint a művelődő-kultúrafogyasztó habitusú férfi hallgatókra jellemző inkább, a ritkán sportolás valamint az egyéni sportok űzése inkább a közösség- és szórakozásorientált habitussal bíró diákok körében figyelhető meg. A nők és hátrányosabb helyzetű hallgatók kevésbé sportolnak, ha mégis, inkább a csapatsportokat preferálják. Ugyanakkor többváltozós elemzéseinkben a szocio-kulturális háttér befolyásoló szerepe eltűnt, ha a változók hatását egyszerre vizsgáltuk (kivéve a relatív anyagi helyzetét), s sokkal fontosabb a sportos család és barátok pozitív hatása (a magyarországiak és a vajdaságiak körében). Az intézményi tényezők közül egyértelműen igazolódott a sportos kampuszmilió tényezői közül a sportinfrastruktúra minél rendszeresebb használatának (Magyarországon, Ukrajnában és Szerbiában), valamint a

sportos hallgatóknak a pozitív szerepe az anyaországban. A sportos kampuszkörnyezeti tényezők közül a sportolás gyakoriságának kontextuális változójának van pozitív hatása, a társadalmi, habituális és szocializációs tényezők hatása ettől függetlenül is érvényesül, tehát *első hipotézisünk részben igazolódott.*

Az intézményi hatás modelljei közül a fizikai környezeti és az emberi erőforrásra koncentráció modellek érvényessége igazolódott: a sportinfrastruktúra használatának, illetve ehhez kapcsolódóan a megfelelő infrastruktúrális környezetnek kiemelt jelentősége van a rendszeres sportolásban (különösen Magyarországon, Kárpátalján és Vajdaságban), sőt mindkettőnek a tanulmányi eredményességben is, akárcsak a sportoló hallgatótársaknak: minél több sportoló hallgatót ismer egy diák, annál valószínűbb, hogy ő is rendszeresen fog sportolni. Ugyanakkor az oktatók szerepe nem ilyen egyértelmű, ha egy hallgató ismer több olyan oktatót, akikkel sportról, egészséges életmódról tud beszélgetni, az csökkenti a rendszeres sportolás esélyét. Ezen összefüggés magyarázatának feltárása további kutatási irányokat jelölnek ki. Korábbi kutatások rávilágított arra, hogy a sok hallgatóval rendelkező, ámde ebből kifolyólag inkább elszemélytelenedett oktató-hallgató viszonytal jellemezhető intézmények jobb sportolási infrastruktúrával rendelkeznek, s ahol jó az oktató-hallgató kapcsolat, a jellemzően kisebb intézményekben, nincs elégséges sportinfrastruktúra. Emellett azt is láthatjuk, hogy a proszociális, integrált kampuszok hallgatóinak értékrendjében az individualista sportolási motívumok nem erősek. Így *második hipotézisünk részben igazolódott.*

A belső, identifikált szabályozásnak van a legerősebb hatása a rendszeres sportolásra a testedzés motivációi közül, a szlovákiai hallgatók körében csak e tényező erősítésével lehet több rendszeresen sportoló diákot elérni, míg az amotivációs, külső és bevetített szabályozás csökkenti a rendszeres sportolás esélyét. Így *harmadik hipotézisünk igazolódott.* A belső és identifikált szabályozás leginkább a rendszeresen sportolókra jellemző, míg az amotivációs és külső motivációs, illetve bevetített szabályozás pedig a nem sportolókra. A csapatsportágak képviselői inkább végzik a választott sportjukat belső indíttatásból, mint az egyéni sportokat űzők, akárcsak a nem anyagi támogatás mellett sportoló sportkörtagok. Az intézményi sportmilió és a testedzés magatartás-szabályozása között nem találtunk szignifikáns összefüggést.

Ugyanakkor a testedzés szabályozása sem független a társadalmi háttértől. A társadalmi státusz jelentősen befolyásolja a testedzéshez kapcsolódó szabályozást: a magasabb státuszú szülők gyermekei inkább képesek felismerni, s végső soron belső meggyőződésé tenni a

testedzés fontosságát, míg az alacsonyabb társadalmi státusszal járó anyagi nehézségek hozzájárulnak ahhoz, hogy elveszti egy hallgató a sport iránti érdeklődését, vagy pedig megfeleléskényszerből végez testedzést. A testedzéssel járó szociális elismerésért vagy a belső feszültség csökkentésért végzett mozgás inkább középosztálybeli sajátosság a hallgatók körében.

Az intézményi sportmilió, főként a megfelelő sportinfrastruktúra biztosítása, olyan hallgatók számára is esélyt ad a sportolásra, akiknek korábban erre nem volt lehetőségük. Azt is láthatjuk, hogy a kemény szocio-ökonómiai változók szinte egyáltalán nem játszanak szerepet a sportolásban, sokkal inkább fontos, hogy milyen habitussal rendelkezik a hallgató, s ennél is fontosabb a kortársak mint szocializációs ágens szerepe. A társadalmi háttérváltozók közül egyedül a relatív anyagi helyzetnek van befolyásoló szerepe: a magukat az átlag alatti anyagi helyzetű csoportba soroló hallgatók sportolnak a leggyakrabban, s nekik ötször nagyobb az esélyük a rendszeres sportolók közé kerülésre. A felsőoktatási intézményeknek a sportolási lehetőségek biztosításakor és tervezésekor különös figyelmet kell szentelniük a speciális élethelyzetekkel bíró diákokra, akik önfenntartók, tanulás mellett dolgoznak, más, akár távoli településekről járnak be nap mint nap, vagy éppen elsőgenerációs értelmiségiekként meg kell ismerniük az egyetemi tanulmányok sikeres teljesítéséhez vezető, nem ritkán rögzös utat, szocializálódniuk kell a felsőoktatás világába. Számukra nem elegendők a különböző, vagy bizonyos kedvezmények biztosítása, hiszen akkor nem tudnak élni a drágább, nem kedvezményes sportolási lehetőségekkel, s így maga az intézmény is tovább növeli a sportolás társadalomban megfigyelhető esélyegyenlőtlenségeit. Eredményeink rávilágítottak arra, hogy a vizsgált egyetemeken, főiskola diákjai közül általánosságban nagyon kevesen és igen ritkán vesznek részt intézményi sportprogramokon, rendezvényeken miközben ez jelentős, sportoláson túlmutató előnyökhöz juttatja őket. A szintén fontos pozitív hatással bíró intézményi sportinfrastruktúra sem használható minden esetben ingyenesen, ami további hátrányokat okozhat azoknak a diákoknak, akiknek nincs anyagi lehetőségük élni ezekkel a sportolási lehetőségekkel. Fontos, hogy ezek a programok igazodjanak a fentebb említett speciális helyzetben lévő hallgatók igényeihez, lehetőségeihez, életfeltételeihez, hiszen ők szeretnek és szeretnének sportolni.

Az interjúkból kiderült, azokban az intézményekben, ahol megfelelő infrastrukturális feltételek vannak, illetve a hallgatók igényeit figyelembe véve szerveznek sportolási lehetőségeket, építenek az alulról jövő kezdeményezésekre, az intézmény küldetéstudatában megjelenik a sportolás fontossága (akár sportkoncepció formájában), s hangsúlyt fektetnek a

közösségépítésre, ott sikerül több hallgatót motiválni a sportolásra. Fontos szereppel bír egy komplex sportstratégia az intézmények részéről, mely jól tükrözi az intézményvezetők elköteleződését a sport iránt és beépül az egyetem imázsába, egyaránt tartalmazza a fő célokat, irányelveket és elvárásokat a testnevelés-oktatásra, sportprogramokra és versenysport szervezésére. Ezek a tényezők jellemzik leginkább az intézményi sportmiliót. A sportstratégia megvalósítása azokon az egyetemeken hatékony különösen, ahol többnyire a hallgatói érdekképviseléttel együttműködve Sportiroda, vagy kiemelten erre létrejövő intézmény működik. Ahol nincs lehetőség ilyen keretek között szervezni a sportéletet és a kötelező testnevelést, ott kiemelkedő szerepe van egy-egy személynek, leginkább testnevelő pedagógiai munkájának, aki hivatásként tekint munkájára, s életcéljának tekinti a mozgás megszerettetését. A testnevelő lelkesedése, elhivatottsága kulcsmomentum lehet, hiszen személyes példával és ráhatással tudja kialakítani a mozgás és sportolás iránti pozitív attitűdöt a diákokban, képes motiválni, élményeket nyújtani, ismereteket közvetíteni, azaz tanítani és nevelni az egészségtudatos életmódra. Különösen fontos szerepük van a közösségformáló intézményekben, ahol a sportélet motorjaként funkcionálnak: ők hozzák össze a különböző karok, szakok hallgatóit vagy akár oktatóit, úgy szervezi a foglalkozásokat, hogy megismerkedhessenek egymással, hiszen a közös sporttevékenység során, például a csapatsportokban, együtt kell működniük, egymásra vannak utalva, s ennek közösség-összekovácsoló szerepe van. Kiemelkedően fontosnak bizonyul a személyes példa, odafigyelés, tanácsadás, beszélgetés a hallgatók korábbi élményeiről és tapasztalatairól. Ez az elhivatott oktatói munka eredményezheti az intézmények sporthoz kapcsolódó céljainak megvalósítását, a mozgás fontosságának tudatosítását, valamint hozzájárul a közösségformáláshoz.

Több interjúalany is kiemelte a „kötelező” testnevelés, sportprogramokon, illetve szakkörökön (amik közül lehet sportot is választani) való részvétel szerepét. Ezek mintegy „kezdő lökésként” funkcionálnak a hallgatók számára, hogy megismerjék a különböző mozgásformákat, élményeket, tapasztalatokat szerezzenek annak érdekében, hogy ezekkel gazdagodva aztán az intézmény falait elhagyva is sportoljanak. Természetesen minden intézményben van egy relatíve nagy létszámú csoport, akiket semmilyen módon sem lehet sportra motiválni, számukra ez egy hiánypótló mozgásforma, de szintén sokan vannak, akiknek szüksége van erre a kezdő lökésre, hogy aztán majd tapasztalatokkal gazdagodva már önként vegyenek részt sportprogramokon, vagy kezdjenek el rendszeresen mozogni. Ily

módon a kötelező jelleg hasznos, ugyanakkor riasztó hatású is lehet, így nagyon fontos, hogy egy-egy intézmény hogyan közvetíti ezt a kötelezettséget a hallgatók felé.

A szervezés során szintén meghatározó a diákok motiválásában a hallgatóbarát órák és programok szervezése, amelyek figyelembe veszik az időbeosztásukat, igényeiket és korábbi tapasztalataikat. Kvantitatív elemzéseink pedig rámutattak a sportoló hallgatótárs mint kortársi szocializációs ágens kiemelkedő szerepére, így az emberi erőforrásra vonatkozó modell érvényességét egyértelműen igazolni tudtuk. Ezekre a hallgatói közösségekre építenek, illetve kialakításukra törekednek a versenysport-orientált intézmények sportprogramjaik által, valamint a sport révén közösségteremtő egyetemek, különösen a határon túli térségekben. Az e típusba tartozó kisebbségi magyar felsőoktatási intézmények sportmiliójának és -programjainak fő célja, hogy a sportolás során szerzett közös élmények, kialakult hallgatói, baráti kapcsolatok révén erősítsék hallgatóikban a magyar és intézményi identitást.

A sportolói integráltság két módon, közvetve és közvetlenül is hozzájárul a hallgatók eredményességéhez: a sportinfrastruktúra használata növeli a rendszeres sportolás esélyét, melynek szintén pozitív hatása van a tanulmányi eredményességre, másrészt közvetlenül is hozzájárul a jobb tanulmányi teljesítményhez. Szintén fontos pozitív befolyásoló ereje van, ha egy hallgató tagja olyan sportkörnek, ami nem jár anyagi támogatással: ők nemcsak eredményesek, hanem ez hozzájárul az átlagon felüli tanulmányi teljesítményhez is. A sportoló közösséghez való tartozásnak egyrészt pozitív hatása van a kapcsolati háló kiszélesítésére, másrészt e kapcsolatok révén az egyének információkhoz, lehetőségekhez jutnak például a külföldi tanulmányokkal vagy éppen a tudományos-kutatói pályával kapcsolatban, harmadrészt pedig elfogadott normaként érvényesül a kötelező tanulmányokon túl többletfeladatok végzése vagy éppen a tanulmányok melletti elszánt kitartás. A sportkörtagok többségét nyitottság jellemzi a külföldi tanulmányi terveket illetően is. A felsőoktatási sport világának egyik fontos jellemzője, hogy külföldi/kisebbségi diákok találkozhatnak hazaiakkal és többségekkel. A közös sportolás nyújtotta élmények pedig ismeretségekhez, barátságok kötéséhez vezethet, ami együttjárhat a sztereotípiák, előítéletek csökkenésével, s ismételten a kapcsolati háló kiterjedésével. Mindezek az összefüggések a társadalmi-demográfiai háttér kontrollálása mellett is érvényesülnek, melyek közül a nemnek, az apa iskolai végzettségének, a szubjektív anyagi helyzetnek és az országok közül Magyarországnak illetve Szlovákiának van hatása.

Elemzéseink eredményeiből azt láthatjuk, hogy a rendszeres sportolás, illetve a sportolói integráltság hozzájárul ahhoz, hogy egy hallgató hajlandóbb legyen több tudományos, szakmai, kutatói munkát végezni, nyelvvizsgázni, részt vegyen ilyen tevékenységeket végző egyetemi csoportok tevékenységében, ami együttjár tudományos eredményekkel, s az ezeket jutalmazó ösztöndíjakkal. Mindez azt mutatja, hogy a hallgatók céltudatosak, hiszen a fenti tevékenységek megalapozzák a további tudományos (doktori) pályát, kitartóan, sokszor erőn felül teljesítenek, keményen dolgoznak céljaik megvalósításáért, s nem félnek az ezzel járó több tanulmányi munkától. Mindebből láthatjuk, hogy vizsgálatunkban a fejlődési modell elmélet érvényessége igazolódott. Az elmélet szerint a sportolás azáltal fejleszti a személyiséget, hogy megtanít a kemény munka tiszteletére, a kitartásra, fejleszt számos kognitív, szociális képességet, készségeket, növeli az önbizalmat, a versenyszellemet, a felelősségvállalást, a mentális szívósságot, kialakít pozitív szokásokat, értékeket, normákat, növeli az iskolai részvételt, és segíti a tanulók jobb teljesítményét az élet más területén is, ezzel hozzájárulva tanulmányi eredményességükhöz is. *Eredményeink igazolták a negyedik hipotézisünket.*

Az intézményi sportinfrastruktúra használata és sportprogramokon való részvétel, azaz a sportolói integráltság során különböző hallgatók találkoznak és sportolnak egymással, esetleg oktatóikkal, ami az intézmény életébe való erőteljesebb bevonódással, szociális interakciókkal, egyetemi szociális háló kiépítésével jár együtt, mely tényezők mindegyike hozzájárul a tanulmányi teljesítményhez. Ugyanakkor azt is látnunk kell, hogy az elmélet legfontosabb eredményességi mutatójában, a tanulmányok melletti kitartásban esetünkben nem játszanak szerepet, így *ötödik hipotézisünk részben igazolódott.* Egyedül a sportág vonatkozásában találtunk összefüggést a perzisztenciával: a kiemelt látvány-csapatsportágak képviselői kevésbé perzisztensek, mint az egyéni sportokat végzők. Ennek hátterében az állhat, hogy a csapatsportolók több időt töltenek a csapattársakkal, szorosabban kötődnek hozzájuk, több interakció jellemzi őket velük, mint a hallgatótársakkal, ami negatívan hat a perzisztenciára. Ezt igazolja, hogy az egyéni sportolókra inkább jellemző az előadásokon, szemináriumokon, gyakorlatokon való részvétel saját bevallásuk szerint, ahol leggyakrabban találkoznak és vannak interakcióik a hallgatótársaikkal.

Noha Bourdieu tőke- és habituselmélete a sportolást meghatározó tényezők esetében nem igazolódott, a sporthabitusra vonatkozó tétele a tanulmányi eredményesség vonatkozásában látszik érvényesülni. Elmélete szerint a sporthabitus elsajátítása során tulajdonképpen a kulturális tőke egy speciális formájának megszerzéséről beszélhetünk, melyet sporttőkének

nevezhetünk. A sporttőke nemcsak speciális tudást és képességeket jelent, amik szükségesek az adott sportban való részvételhez (pl. egy sportág szabályainak vagy technikájának ismerete), hanem ennek szocio-kulturális aspektusai is vannak (sportos emberek networkje, egy sportklub szocio-kulturális kontextusának ismerete). Kutatásunkban azt láthatjuk, hogy a sportklubok tagjai ilyen sporttőkére tesznek szert, ami túlmutat a sportági ismereteken: a sportos emberek networkje hozzájárul ismeretek, lehetőségek, információk szerzéséhez, melyek hasznosak lehetnek a tanulmányi pályafutásban. *A sportkörtagok kiemelkedő eredményessége cáfolja utolsó hipotézisünket.*

Dolgozatunk legfontosabb mondanivalója, hogy az intézményi sportmilió egyes tényezői (a sportinfrastruktúra használata, a sportrendezvények, -események, -programok) a felsőoktatásban intézményi hatásként komoly befolyásoló erővel bírnak a hallgatók sportolására és tanulmányi eredményességére. Az egyetemi, főiskolai sportolási lehetőségek során kialakuló hallgatói mikroközösségek, illetve a sportkörtagság olyan szocializációs, értelmező közösségekként funkcionálnak, amelyek hozzájárulnak a hallgatók társadalmi és sporttőkájének növeléséhez, kapcsolathálójuk kiszélesedéséhez, s melyekben egyfajta értéként és normaként fogalmazódnak meg a tanulmányok fontossága, sőt többletfeladatok vállalása és teljesítése. A sportolás során és révén a hallgatók megtanulnak célokat kitűzni, keményen dolgozni ezek megvalósításért, céltudatosan és ambíciózusan tekinteni jövőjükre. Ezt az attitűdöt pedig a tanulmányaik során is érvényesítik.

A habilitációs értekezés egyaránt tartalmaz új elméleti, módszertani és empirikus tudományos eredményeket. A legfontosabb új elméleti fogalom az intézményi hatás több szempontú modelljeinek bemutatását és alkalmazását jelenti a sportolásra vonatkozóan, melyre eddig a hazai, s tudomásunk szerint a nemzetközi szakirodalomban sem került sor. Ez a fogalom végigkíséri az értekezés egészét, megjelenik mindkét kutatási kérdésben. A hallgatók sportolási szokásaira vonatkozóan bemutattuk, hogy a fizikai, emberi-erőforrásra koncentráló, konstruktív környezeti tényezők és a sportos kampusz környezet, azaz az intézményi sportmilió hogyan befolyásolja a hallgatók változását a felsőoktatásban. A tanulmányi eredményességre vonatkozóan az intézményi sportolási lehetőségeket tekintettük az intézményi hatás mutatójának, s az integrációs modell elméletből kiindulva arra kerestük a választ, hogy a sportolói integráltság vajon hozzájárul-e a hallgatók tanulmányi teljesítményéhez.

Módszertani szempontból kiemelendő, hogy a sportolási szokásokra vonatkozóan egyaránt teszteltük a lehetséges társadalmi-demográfiai, intézményi hatáshoz kapcsolódó kontextuális és individuális tényezők hatását, így elemzéseinkben sor került a makrotársadalmi, mezo- és mikroszintű változók egyidejű tesztelésére. Az intézményi környezet vizsgálatához kvalitatív módszert, interjúkat is alkalmaztunk, melyek eredményeit felhasználtuk a kvantitatív intézményi összehasonlítás során kapott különbségek magyarázatához, illetve bemutattuk a vizsgált intézménytípusok sportra vonatkozó céljait, jellemzőit, sportmiliójét. Ily módon alkalmaztuk a mixed method módszerét. Bourdieu habituselméletéhez kapcsolódóan egyedi hallgatói habituscsoportokat hoztunk létre. A sportolási szokások vizsgálatában is újdonságként hat a gyakoriság, a klubforma, a sportág és az intézményi sportolási lehetőségek megjelenése. A tanulmányi eredményesség mérésére egy eddig nem alkalmazott többdimenziós mutatót dolgoztunk ki, melyben megjelenik a tanulmányi önértékelés, a külföldi tanulmányok végzése és terve, a tanulmányi többletmunka és kitartás.

Az empirikus eredményeket tekintve újszerűnek mondható, hogy feltártuk milyen szocio-ökonómiai, habituális, szocializációs, intézményi és individuális tényezők befolyásolják a hallgatók sportolási formáit, s legfőképpen a sportolás gyakoriságát, a ritkán és rendszeresen végzett testedzés esélyét. E tényezők befolyásoló erejét nemcsak többváltozós modellek segítségével teszteltük, hanem régióként is, így láthatjuk, hogy mely országban (az Észak-alföldi régióban és határon túli térségben) mely tényezőknek van hatása a hallgatók sportolásának gyakoriságára, miért nem sportolnak a hallgatók, s milyen szerep jut e kérdésekben az intézményi sportmiliónek. A tanulmányi eredményességre vonatkozóan először tudtuk azonosítani az intézményi sportolási lehetőségek, a sportolói integráltság pozitív hatását a társadalmi-demográfiai háttértől függetlenül.

Az eredmények segítségével célzott implementációkat lehet kidolgozni a sportolás fontosságának tudatosítására és a diákok motiválására. Ezekben nagy hangsúlyt kell fektetni a hallgatók sportolási igényeihez szabott infrastrukturális feltételek biztosítására, s a közösség- és élményalapú sportprogramok, sportkörök létrehozására. Ugyanakkor mindezek mit sem érnek, ha egy hallgatónak nincsenek olyan pozitív élményei a sporttal kapcsolatban, amelyek alapján örömforrásként tekint erre a tevékenységre, vagy éppen nem motivált, esetleg a külső környezeti nyomásra, megerősítésért, vagy a lelkiismeret-furdalás elkerüléséért sportol. A (sport)szocializációs ágensek közül a kortársak szerepe emelkedik ki. A sportolási lehetőségek szervezésénél a mozgásörömről és a hallgatói közösségekre, ezek építésére kell kiemelt hangsúlyt fektetni. Ezekre építenek, illetve kialakításukra törekednek a versenysport-

orientált intézmények sportprogramjaik által, valamint a sport révén közösségteremtő egyetemek, különösen a határon túli térségekben. Az e típusba tartozó kisebbségi magyar felsőoktatási intézmények sportmiliójának és -programjainak fő célja, hogy a sportolás során szerzett közös élmények, kialakult hallgatói, baráti kapcsolatok révén erősítsék hallgatóikban a magyar és intézményi identitást.

Eredményeink felhívják a figyelmet a felsőoktatási intézmények felelősségére a hallgatók életének több szegmensére a sportolási lehetőségek viszonylatában: jelentősen hozzájárulnak a rendszeres sportolás iránti igény kialakításához és hosszú távú, élethosszig tartó fenntartásához, ezáltal egy egészség tudatosabb, boldogabb, egészségben tovább élő értelmiségi generáció kialakulásához, másrészt egy tanulmányaikban is jól, sőt kiemelkedően teljesítő hallgatói bázis kiépítéséhez. A sportinfrastruktúra fejlesztése, illetve a közösségépítő sportprogramok, csoportok kialakítása és támogatása ily módon nemcsak hozzájárul a felsőoktatás harmadik missziójának megvalósulásához és társadalmi felelősségvállalásának kiterjedéséhez, hanem növeli az intézmények versenyképességét, hiszen mind a diákok külföldi tanulmányai, a tudományos-szakmai kutatómunka-eredmények, a sikeres doktori kutatások és a tanulmányok melletti kitartás eredményeképpen a minél nagyobb arányú diplomaszerezés, s ennek megfelelően az alacsonyabb lemorzsolódási arányok mind-mind fontos indikátorai az intézmények nemzetközi rangsorolásában. Ebből láthatjuk, hogy az intézményi sportolási lehetőségek messze túlmutatnak azon, hogy kielégítik a hallgatók igényeit, vagy biztosítják a feltételeket a testnevelési kötelezettségek teljesítéséhez. A kvalitatív kutatásunkban az általunk közösségépítő intézmények, de azon egyetemek is, ahol a sport küldetés tudatában és céljaiban megjelenik ennek közösségi szemlélete, joggyakorlatai fontos példaként szolgálhatnak más intézmények számára is. Ezekben helyenként kötelező, kötelezően választható vagy akár szabadon választható tárgyak, foglalkozások keretében, utóbbi esetben az oktatók elkötelezettségére alapozva vonják be a hallgatókat a sport világába, s mutatják meg nekik, hogy milyen pozitív élményeket lehet szerezni a közösen végzett sportolás révén. Azon túl, hogy az egyén tesz az egészségéért, új embereket ismerhet meg, akikkel életre szóló barátságok köthetnek, s értékeket, magatartás-mintákat tanulhatnak egymástól, lehetőségeket ismerhetnek meg a tanulmányokra vonatkozóan is. Ily módon egyrészt a közösség (a kortársak), másrészt az oktató (test)nevelő, pedagógiai hatása érvényesül az élethosszig tartó sportolásra, egészséges életmódra, s mint láthatjuk a tanulmányokra vonatkozóan is.

A doktori védés után, a habilitációs értekezés témájában született publikációk

Monográfiák:

Kovács Klára (2015): *A sportolás mint támogató faktor a felsőoktatásban*. Oktatókutatók könyvtára 2. Debrecen, CHERD. 267 o. (ISBN: 978-963-473-810-7)

Könyvek társszerzőkkel:

Kovács Klára, Ceglédi Tímea, Csók Cintia, Demeter-Karászi Zsuzsanna, Dusa Ágnes Réka, Fényes Hajnalka, Hrabéczy Anett, Kocsis Zsófia, Kovács Karolina Eszter, Markos Valéria, Máté-Szabó Barbara, Németh Dóra Katalin, Pallyay Katalin, Pusztai Gabriella, Szigeti Fruzsina, Tóth Dorina Anna, Váradi Judit (2019): *Lemorzsolódott hallgatók 2018*. Oktatókutatók könyvtára 6. Debrecen, CHERD-H. (ISBN 978-615-6012-00-5)

Szerkesztett kötetek:

1. Pusztai Gabriella, Kovács Klára (2015): *Ki eredményes a felsőoktatásban?* Nagyvárad - Budapest, Partium Press, Personal Problems Solution, Új Mandátum Kiadó (978-606-8156-69-9)
2. Kovács Klára (2016): *Értékteremtő testnevelés. Tanulmányok a testnevelés és a sportolás szerepéről a Kárpát-medencei fiatalok életében*. Oktatókutatók a 21. században 1. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, CHERD-H (ISBN 978 963 318 597 1)
3. Semsei Imre, Kovács Klára (2016): *Inkluzív nevelés - inkluzív társadalom*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar. (ISBN 978-963-318-615-2)

Önálló tanulmányok:

1. Kovács, Klára (2019): A Survey of the Interrelation Between Sports and Persistence Among Students in Five Countries. *Journal of College Student Retention: Research, Theory & Practice*. DOI: 10.1177/1521025119889588 (Q2) (online first)
2. Kovacs, Klara (2019): Socio-Cultural Characteristics of Sport Activity among Students in Central and Eastern Europe: Comparative empirical analysis. *Journal of Physical Education and Sport* 19, 1. 669-676. DOI:10.7752/jpes.2019.01096 (Q3)
3. Kovács Klára (2019): Tanulmányaikban (is) kitartóbbak a sportolók? *Educatio* 28, 1. 174-182. DOI: 10.1556/2063.28.2019.1.14
4. Kovács, Klára (2018): The impact of sports on above-the-average and high-performing students' achievements in Hungarian and Romanian higher education institutions. In Gábor Erdei, Erika Juhász, Salih Sahin, Adnan Kan (eds.): *Ways of Promoting Excellence in Higher Education*. Ankara, Pegem Akademi. 63-78.

5. Kovács Klára (2018): A sportolás és a perzisztencia összefüggésének vizsgálata öt ország hallgatóinak körében. *Magyar Pedagógia* 118, 3. 237–254. DOI: 10.17670/MPed.2018.3.237
6. Kovács Klára (2018): A sportolási szokások és perzisztencia kapcsolata magyarországi és romániai hallgatók körében. In Pusztai, Gabriella; Szigeti, Fruzsina (szerk.): *Lemorzsolódás és perzisztencia a felsőoktatásban*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó. 154-169.
7. Kovács Klára (2017): Intézményi tényezők a debreceni egyetemisták sportolásában egy kvalitatív kutatás tükrében. In Mrázik Julianna (szerk.): *A tanulás új útjai*. Budapest, HERA. 665-675.
8. Kovács Klára (2016): Közép-kelet-európai hallgatók sportolásának szocio-kulturális jellemzői. In Kovács Klára (szerk.): *Értékteremtő testnevelés. Tanulmányok a testnevelés és a sportolás szerepéről a Kárpát-medencei fiatalok életében*. Oktatáskutató és Fejlesztési Intézet, Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, CHERD-H. 175-186.
9. Kovács Klára (2016): Sport és inklúzió. In Semsei Imre, Kovács Klára (szerk.): *Inkluzív nevelés - inkluzív társadalom*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar. 294-316.
10. Kovács Klára (2016): Szabadidő-eltöltés és sportolás a nyíregyházi fiatalok körében. *Acta Medicinæ et Sociologica* 7, 20-21. 112-130.
11. Kovács Klára (2015): A sportolási szokások és a tanulmányi eredményesség egy határmenti régió hallgatóinak körében. *Educatio* 2015/2. 130-138.
12. Kovács Klára (2015): Magyarországi és romániai hallgatók sportolási szokásait meghatározó szocio-kulturális tényezők. In Kozma Tamás, Kiss Virág Ágnes, Jancsák Csaba, Kéri Katalin (szerk.): *Tanárképzés és oktatáskutatók*. Debrecen, Magyar Nevelés- és Oktatáskutatók Egyesülete. 673-685.
13. Kovács Klára (2015): A sportolás hatása a tanulmányi eredményekre. In Pusztai Gabriella, Kovács Klára (szerk.): *Ki eredményes a felsőoktatásban?* Nagyvárad, Budapest, Partium Press, Personal Problems Solution, Új Mandátum Kiadó. 161-171.

Tanulmányok társszerzőkkel:

14. Varadi, Judit, Demeter-Karaszi, Zsuzsanna & Kovacs, Klara (2019): The connection between extracurricular, leisure time activities, religiosity and the reasons for drop-out. *Central European Journal of Educational Research* 1, 1. 55-67.
15. Pusztai Gabriella, Kovács Klára, Markos Valéria (2019): Lemorzsolódó és perzisztens felsőoktatási hallgatók civil aktivitása. In Fehérvári Anikó, Széll Krisztián (szerk.): *Új Kutatások a neveléstudományokban/2018. Kutatási sokszínűség, oktatási gyakorlat és együttműködések*. Budapest, L'Harmattan Kiadó, ELTE PPK. 262-280.
16. Pusztai G., Kovács K., Markos V., Karászi Zs. & Maior E. (2019). Civic Engagement and the Resources of Persistent Students and the Reasons of Drop out in Higher Education. *Hungarian Educational Research Journal* 9, 2. 270-287. DOI: 10.1556/063.9.2019.1.24

17. Kovács Klára, Moravec Marianna, Nagy Ágoston (2019): Vélemények a mindennapos testnevelésről a felsőoktatásban részt vevő hallgatók és oktatók szemszögéből. *Új Pedagógia Szemle* 2019/ 3-4. 87-99.
18. Váradi Judit, Demeter-Karászi Zsuzsanna, Kovács Klára (2019): Extrakurrikuláris, szabadidős tevékenységek és a vallásosság összefüggései a lemorzsolódás okaival. In Pusztai Gabriella, Engler Ágnes, Kocsis Zsófia (szerk.): *KozmaPolisz Tanulmányok Kozma Tamás 80. születésnapjára*. Debrecen, CHERD-H. 261-274.
19. Kovács Klára, Moravec Marianna (2019): A felsőoktatási intézmények szerepe a hallgatók élethosszig tartó sportszocializációjában - egészségfejlesztési jó gyakorlatok a Kárpát-medencében. In Juhász Erika, Endrődy Orsolya (szerk.): *Oktatás - gazdaság - társadalom*. Budapest, Magyar Nevelés- és Oktatókutatók Egyesülete. 540-557.
20. Kovács Karolina Eszter, Pusztai Gabriella, Kovács Klára, Nagy Beáta Erika (2018): A felsőoktatási társas integráció és a hallgatói egészségmagatartás kapcsolata. *PEDACTA* 8, 1. 41-50.
21. Kovacs, Klara, Lentene Puskas, Andrea, Moravec, Marianna, Rabai, David & Bacsne Baba, Eva (2018). Institutional Environment of Students' Sports Activities in Central Europe. *Hungarian Educational Research Journal* 8, 2. 50-68. DOI:10.14413/HERJ/8/2/5
22. Kovács Klára, Lenténé Puskás Andrea, Moravec Marianna, Rábai Dávid, Bácsné Bába Éva (2017): A sportolás intézményi különbségei hazai és határon túli kisebbségi magyar felsőoktatási intézményekben. *PedActa* 7, 2. 19-34
23. Gabriella Pusztai, Karolina Eszter Kovács, Klára Kovács, Erika Beáta Nagy (2017): The effect of campus environment on students' health behaviour in four Central European countries. *Journal of Social Research & Policy* 8, 1. 125-138. (Q4)
24. Kovács Klára, Kovács Karolina Eszter, Nagy Beáta Erika (2016): Institutional effects in students' health conscious behaviour. In Gál, Andrea, Kosiewicz, Jerzy, Sterbenz, Tamás (eds.): *Sport and Social Sciences with Reflection on Practice*. Warsaw, AWF-ISSSS. 13-30.
25. Kovács Klára, Kovács Karolina Eszter, Nagy Beáta Erika (2016): Intézményi hatás az egészségtudatos magtartásra. In Pusztai Gabriella, Bócsi Veronika, Ceglédi Tímea (szerk.): *A felsőoktatás (hozzáadott) értéke Közelítések az intézményi hozzájárulás empirikus megragadásához*. Nagyvárad – Debrecen, Partium Press, Personal Problems Solution, Új Mandátum Kiadó. 174-190.
26. Kovács Klára, Márkus Zsuzsanna (2015): Kisebbségi és többségi pedagógusok jövőtervei - Felsőoktatás és pedagógus(tovább)képzés Ukrajnában a rendszerváltás után. In Pusztai Gabriella, Morvai Laura (szerk.): *Pálya-modell. Igények és lehetőségek a pedagógus-továbbképzés változó rendszerében*. Nagyvárad - Budapest, Partium Press, Personal Problems Solution, Új Mandátum Kiadó. 70-81.

Egyéb publikációk

27. Kovács Klára (2018): A Comparison of Factors Influencing Health Risk Behaviour of College Students in the Countries of the Carpathian Basin. *European Journal of Mental Health* 13, 2. 184-210. DOI: 10.5708/EJMH.13.2018.2.5 (Q4)
28. Kovács Klára (2018): Magyarországi és határon túli hallgatók egészség rizikó-magatartását befolyásoló tényezők. *Magyar Pedagógia* 118, 1. 27-54. DOI: 10.17670/MPed.2018.1.27
29. Kovács Klára, Müller Anetta (2018): Rizikó-magatartással jellemezhető hallgatók tanulmányi kockázatai. *Acta Medicinae et Sociologica*, 10, 28. 63-78.
30. Bocsi, Veronika, Ceglédi, Tímea, Kocsis, Zsófia, Kovács, Karolina Eszter, Kovács, Klára, Müller, Anetta, Pallay, Katalin, Szabó, Barbara Éva, Szigeti, Fruzsina, Tóth, Dorina Anna (2018): The discovery of the possible reasons for delayed graduation and dropout in the light of a qualitative research study. *Journal of Adult Learning, Knowledge and Innovation* (Epub). 1-12. DOI: 10.1556/2059.02.2018.08
31. Bocsi, Veronika, Ceglédi, Tímea, Kocsis, Zsófia, Kovács, Karolina Eszter, Kovács, Klára, Müller, Anetta, Pallay, Katalin, Szabó, Barbara Éva, Szigeti, Fruzsina, Tóth, Dorina Anna (2018): A pedagógushallgatók késleltetett diplomaszerezése interjúk alapján. In Pusztai, Gabriella; Szigeti, Fruzsina (szerk.) *Lemorzsolódás és perzisztencia a felsőoktatásban*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó. 63-90.
32. Bocsi Veronika, Kovács Klára (2018): A szabadidő mintázatai a középiskolákban. *METSZETEK - TÁRSADALOMTUDOMÁNYI FOLYÓIRAT* 7, 3. 64-78. Doi 10.18392/metsz/2018/3/3
33. Kovács Klára, Ludescher Gabriella, Dusa Ágnes Réka (2018): Globalizáció, lokalizáció és individualizáció nyíregyházi középiskolások körében. *Acta Medicinae et Sociologica* 9, 26. 45-62. doi: 10.19055/ams.2018.9/26/3
34. Kovács Klára (2017): 50 felettiek fizikai aktivitásának mintázatát befolyásoló szocio-kulturális és demográfiai tényezők. *Magyar Sporttudományi Szemle* 18, 72. 32-39.
35. Kovács Klára (2017): A sportolás és rizikómagatartás összefüggései a társadalom periferiáján élő fiatalok körében. In Fábíán Gergely, Szoboszlai Katalin, Hüse Lajos (szerk.): *A társadalmi periferián élő fiatalok rizikómagatartásának háttere*. Nyíregyháza, Periféria Egyesület. 137-147.
36. Kovács Klára, Müller Anetta, Fenyves Veronika, Szűcs Edit, Bácsné Bába Éva (2017): Miért éppen pedagógusképzés. Szakközépiskolások pedagógusképzésre irányuló tanulmányi motivációi a Kárpát-medencében. *Neveléstudomány* 2017/3. 15-30.
37. Kovács Klára, Ludescher Gabriella, Dusa Ágnes Réka (2016): Globalization, Localization and Individualization among High School Students in Nyíregyháza. *Youth in Central and Eastern Europe* 6, 1. 98-117.
38. Kovács Klára (2015): Pedagógusjelöltek szabadidő-eltöltési szokásai és egészségi állapota. In Pusztai Gabriella, Ceglédi Tímea (szerk.): *Szakmai szocializáció a felsőoktatásban*. Nagyvárad – Debrecen, Partium Press, Personal Problems Solution, Új Mandátum Kiadó. 189-198.
39. Kovács Klára (2015): Teacher education Students' Leisure Activities and State of Health. In Pusztai, Gabriella; Ceglédi, Tímea (eds.): *Professional calling in higher*

education. Nagyvárad – Debrecen, Partium Press, Personal Problems Solution, Új Mandátum Kiadó. 129-138.

40. Kiss János, Almássy Zsuzsanna, Kovács-Nagy Klára, Kovács János (2015): Improving Self-knowledge and Social Culture in Teacher Training – Presentation of the Present Practice and Recommendation of a Possible Model. In Horváth H. Attila, Pálvölgyi Krisztián, Bodnár Éva, Sass Judit: *Cross-curricular connections*. Budapest, OFI. 51-64.
41. Kiss János, Almássy Zsuzsanna, Kovács-Nagy Klára, Kovács János (2015): Az önismeret és a társas kultúra fejlesztése a pedagógusképzésben – A jelenlegi gyakorlat bemutatása és egy lehetséges modell ajánlása. In Horváth H. Attila, Pálvölgyi Krisztián, Bodnár Éva, Sass Judit (szerk.): *A tanárképzés jövőjéről*. Átívések. Budapest, OFI. 53-68.
42. Kardos Katalin, Kovács Klára (2015): „Ez egy civil hőstett volt tulajdonképpen”. In Györgyi Zoltán, Simon Mária, Vadász Viola (szerk.): *Szerep- és funkcióváltások a közoktatás világában*. Budapest, Oktatókutató és Fejlesztő Intézet. 163-173.
43. Nagy Ágoston, Kovács Klára (2015): A sportolás hatása a debreceni egyetemisták értékrendjére és jövőképre. In Kozma Tamás, Kiss Virág Ágnes, Jancsák Csaba, Kéri Katalin (szerk.): *Tanárképzés és oktatáskutatás*. Debrecen, Magyar Nevelés- és Oktatókutatók Egyesülete. 697-721.
44. Fényes Hajnalka, Kovács Klára, Dusa Ágnes Réka, Fekete Adrienn, Kardos Katalin, Kovács Edina, Márkus Zsuzsanna, Morvai Laura, Nagy Zoltán, Sebestyén Krisztina, Varga Eszter (2015): Felsőoktatásban résztvevő hallgatók különböző kompetenciáinak mérési lehetőségei. In Pusztai Gabriella, Kovács Klára (szerk.): *Ki eredményes a felsőoktatásban?* Nagyvárad, Budapest, Partium Press, Personal Problems Solution, Új Mandátum Kiadó. 66-78.
45. Kozma Tamás és munkatársai (2015): *Tanuló régiók Magyarországon. Az elmélettől a valóságig*. Régió és oktatás sorozat XI. kötet. Debrecen, CHERD
46. Pusztai Gabriella, Ceglédi Tímea, Bocsi Veronika, Kovács Klára, Dusa Ágnes Réka, Márkus Zsuzsanna, Hegedűs Roland (2015): *Pedagógusjelöltek oktatásszociológiai vizsgálata II*. Debrecen, CHERD. 161 o.